


**Özel Okullarda Görevli Okul Hemşirelerinin Rol ve  
Fonksiyonlarının Değerlendirilmesi: Ankara Örneği\***

**Assessment of Role and Functions of School Nurses Working in Private Schools:  
The Case of Ankara**

\*\* Duygu AKÇAY<sup>1</sup>

 Funda ÖZPULAT<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Milli Savunma Bakanlığı, Ankara, Türkiye.

<sup>2</sup>Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu, Konya, Türkiye.

**Öz**

**Amaç:** Bu çalışma, Ankara il merkezinde özel okullarda görevli okul hemşirelerinin rol ve fonksiyonlarının belirlemek amacıyla yapılmıştır.

**Gereç ve Yöntem:** Tanımlayıcı tipte yapılan araştırmanın verileri, Kasım 2019- Mart 2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma, Ankara ili merkez ilçelerinde yer alan özel statüde olduğu belirtilen okullarda çalışan, 28 okul hemşiresi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak 54 sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır.

**Bulgular:** Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalamalarının  $42.5 \pm 8.8$  olduğu, ortalama  $5.6 \pm 4.8$  yıldır okul sağlığı hemşiresi olarak çalıştığı, sağlık birimine bir günde başvuran öğrenci sayısının  $49.2 \pm 29.1$  olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin %64.3'ünün lise/ön lisans eğitimi aldığı, %85.7'sinin bu alanda ön eğitim almadığı, %78.6'sının çalışma koşulları uygun olduğu için okul hemşiresi olarak çalışmayı tercih ettiği, tamamının mesleki tecrübeleriyle kendini geliştirdiği tespit edilmiştir. Çalıştırılan hemşire hizmet verilen öğrenci oranının (1:750) %35.7 okulda uygun olmadığı belirlenmiştir. Okul hemşirelerinin yerine getirdikleri roller arasında en fazla okula kabul muayenesi ( $1.81 \pm 0.3$ ), acil durumların kontrolü ( $1.75 \pm 0.25$ ), en az okul-çevre sağlığı ( $0.71 \pm 0.71$ ), araştırma ( $1.07 \pm 0.90$ ) olduğu görülmektedir. Okul hemşirelerinin yaş ortalaması ile okula kabul muayenesi, savunucu ve araştırma rolleri; hemşirelerin çalışma yılı ile araştırma rolü arasında negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ( $p < 0.05$ ). Hemşirelerin çalışma saati ve okul sağlığı biriminde çalışan personel sayısı artışı ile hemşirelerin yerine getirdiği bazı roller arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır ( $p < 0.05$ ).

**Sonuç:** Mevcut okul sağlığı alanında çalışan hemşirelerin kayıt altına alınması ve okul sağlığı hemşireliği sertifika programı düzenlenmesine gereksinim olduğu değerlendirilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Okul sağlığı hemşireliği, Okul sağlığı, Okul hemşiresinin rolleri.

\* Geliş Tarihi: 27.05.2021 / Kabul Tarihi: 26.06.2021

\*\*Sorumlu Yazar e- mail: dakcay2010@hotmail.com

### **Abstract**

**Objective:** This study was conducted to determine the roles and functions of school nurses working in private schools in Ankara city center.

**Material and Method:** The data of the descriptive study was collected between November 2019 and March 2020. The study was carried out on 28 school nurses working in private schools in the central districts of Ankara province, which are stated to have special status. In the study, a questionnaire form consisting of 54 questions was used as a data collection tool.

**Results:** It was determined that the nurses participating in the study had a mean age of  $42.5 \pm 8.8$  years, they worked as a school health nurse for  $5.6 \pm 4.8$  years, the number of students applying to the health unit in one day was  $49.2 \pm 29.1$ . It was determined that 64.3% of the nurses received high school / associate degree education, 85.7% did not receive pre-education in this field, 78.6% preferred to work as a school nurse because the working conditions were suitable, and all of them improved themselves with their professional experiences. It was determined that 35.7% of the student ratio (1:750) to whom employed nurses are served is not suitable at the school. Among the functions performed by school nurses, it is seen that the most frequent school admission examination ( $1.81 \pm 0.3$ ), control of emergencies ( $1.75 \pm 0.25$ ), the least school-environmental health ( $0.71 \pm 0.71$ ), and research ( $1.07 \pm 0.90$ ). It has been determined that there is a negative relationship between school nurses' average age and school admission examination, advocate and research roles; the working years of nurses and their of the research role ( $p < 0.05$ ). It has been determined that there is a positive relationship between the working hours of nurses and the increase in the number of staff working in the school health unit and some roles fulfilled by nurses ( $p < 0.05$ ).

**Conclusion:** It is considered that there is a need to register the nurses working in the current field of school health and to organize a school health nursing certificate program.

**Keywords:** School health nursing, school health, roles of school nurse.

## GİRİŞ

Sağlık ve eğitim arasında köprü kuran, bakım koordinasyonunu sağlayan, öğrenci merkezli bakımı savunan okul hemşireleri; bireylerin ve toplulukların tam potansiyellerini geliştirmelerine olanak tanıyan sistemleri tasarlamak için işbirliği yapan liderlerdir (NASN, 2020a). Geleneksel olarak, okul hemşireliği rolü, öğrenci devamını teşvik ederek eğitim başarısını desteklemek üzere tasarlanmıştır (Holmes et al., 2016). Bu nedenle, okul hemşiresinin rolü hem sağlık hem de eğitim hedeflerini kapsamaktadır (Magalnick & Mazyck 2008).

Gelişmiş ülkelerde ayrı bir uzmanlık alanı olarak ele alınan okul sağlığı hemşiresinin, okul sağlığı ekibinin önemli bir parçası olduğu, elde edilmiş başarılı uygulamaların varlığı, hem yasal hem de kurumsal alanda kazanılmış hakları, sürekli geliştirilen rol ve fonksiyonlarının olduğu bilinmektedir (Weismuller et al., 2007; Engelke et al., 2008). Ülkemizde ise okul sağlığı hemşireliğinin gelişimi bir hayli yavaş ilerlemiştir. 2011 yılında okul sağlığı hemşireliğinin görev yetki ve sorumlulukları belirlenerek halk sağlığı hemşireliğinin kapsamına alınmıştır (Resmi Gazete, 2011).

Okul hemşireleri, çocukların yaşadığı büyük sağlık sorunlarına değinerek okul sağlığı programında kritik bir rol oynamaktadır (Magalnick & Mazyck, 2008). Bu roller; önleyici ve tarama hizmetleri, sağlık eğitimi ve sağlık hakkında karar verme konusunda yardım ve bulaşıcı hastalıklara karşı aşılamaı içerir. Ek olarak, okul hemşireleri akut ve kronik hastalık, yaralanma ve acil durumlar, bulaşıcı hastalıklar, obezite, madde ve kötüye kullanım, ergen hamileliği, ruh sağlığı, diş hastalığı, beslenme ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar için müdahaleler sağlayabilir (HEALTH, 2016; Magalnick & Mazyck, 2008). Bu sorumlulukları uygun şekilde ele almak için okul hemşirelerinin okullarda fiziksel olarak bulunmaları gerekir (Magalnick & Mazyck, 2008). Okullarda tam zamanlı okul hemşiresi olduğu durumlarda öğrenci sonuçlarında iyileşme ortaya çıkar (Allen, 2003). Oysaki ülkemizde her okulun bünyesinde sağlık hizmetleri sunan bir okul sağlığı ekibi veya okul sağlığı hemşiresi bulunmamaktadır. Son yıllarda eğitimciler, sağlıkçılar ve sivil toplum kuruluşları "Her okula bir hemşire" görüşünde birleşmişlerdir (Birinci Ulusal Okul Sağlığı Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, 2012). Bazı özel okullar ise son zamanlarda hekim, hemşire gibi sağlık personelinin tam zamanlı ya da yarım zamanlı olarak bulundurulmaya başlanmıştır (Bulduk & Pek, 2005). Ülkemizde de okul sağlığı hemşiresinin görünür olması, çağdaş rol ve fonksiyonlarına kavuşması, eğitim alt yapısının oluşturması ve çalışma alanı bulması için uygulamalarının etkinliğinin değerlendirilmesi bir gerekliliktir. Bu gereksinimden hareketle, bu araştırma Ankara il merkezinde özel okullarda çalışan okul hemşirelerinin rol ve fonksiyonlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

### Araştırma Soruları

Ankara il merkezinde çalışan okul hemşirelerinin demografik ve mesleki tanımlayıcı bilgileri nelerdir?

Ankara il merkezinde çalışan okul hemşirelerinin çalışma koşulları (okulda bulunma saatleri, kurumsal düzenlemeler, sağlık biriminde çalışan sayısı, hemşire/öğrenci oranı, okul sağlığı biriminin yeterliliği) nelerdir?

Ankara il merkezinde çalışan okul hemşirelerinin yerine getirdikleri mesleki roller nedir?

Okul hemşirelerinin yerine getirdikleri roller ile bazı mesleki (yaş, çalışma yılı) ve çalışma koşulları (hizmet verdiği öğrenci sayısı, çalışma saati, okul sağlığı biriminde çalışan personel sayısı) arasında ilişki var mıdır?

## GEREÇ VE YÖNTEM

**Araştırmanın Tipi:** Tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

**Araştırmanın Yapıldığı Yer, Evren ve Örneklemi:** Araştırmanın verileri, Kasım 2019-Mart 2020 tarihleri arasında toplanmıştır. MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünden, Ankara ili merkez ilçelerinde (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle) yer alan özel statülü okullarda çalışan hemşire iletişim bilgileri talep edilmiştir. Ancak merkez ilçelerde yer alan özel statülü okulların iletişim bilgileri paylaşılmıştır. Hemşire sayı ve iletişim bilgilerine ulaşamadığından, iletişim bilgisi paylaşılan 421 okula araştırmaya katılım amacıyla e-posta gönderilmiştir. E-posta içeriğinde araştırma ile ilgili ayrıntılı bilgilendirme, gerekli izinler ve okul bünyesinde çalışan hemşire personel ile paylaşılması için çevrimiçi olarak oluşturulan anket bağlantı linki iletilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formu açıklama olarak anketin başına eklenmiş ve katılımcıların onaylanmasını müteakip ankete başlanmıştır. Araştırma, çalışmaya katılmayı kabul eden 28 okul hemşiresi üzerinde gerçekleştirilmiştir.

**Veri toplama aracı:** Çalışmada veri toplama aracı olarak, ilgili literatür taranarak oluşturulan (Bulduk & Pek, 2005; Çakır, 2005; Magalnick & Mazyck, 2008; Altuntaş & Baykal, 2012; HEALTH, 2016; Temel et al., 2017; Buswell et al., 2018) okul hemşirelerinin demografik ve mesleki tanımlayıcı bilgilerini (19 soru) ve okul hemşiresinin yerine getirdikleri rollere yönelik ifadeleri (35 soru) içeren ve toplam 54 sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır.

Okul sağlık hizmetlerinin sunulmasında okul hemşiresinin rolleri kapsamında ilgili literatür taranarak 10 üst başlık belirlenmiştir. Roller ile ilgili fonksiyonlardan oluşan soru formu oluşturulmuştur (Bulduk & Pek, 2005; Çakır, 2005; Magalnick & Mazyck, 2008; Altuntaş & Baykal, 2012; HEALTH, 2016; Temel et al., 2017; Buswell et al., 2018). Okul sağlığı programının yönetimi 6 soru, okula kabul muayenesi 3 soru, dönemsel-sistemik muayeneler 5 soru, acil durumların kontrolü 4 soru, kronik hastalığı olan çocuğun bakımı ve izlenmesi 2 soru, bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı 3 soru, sağlık eğitimi/danışmanlık 3 soru, savunucu 1 soru, araştırma 2 soru ve okul-çevre sağlığı 5 soru ile fonksiyonların yerine getirilmesi değerlendirilmiştir. Örneğin okul sağlığı programının yönetimi rolü kapsamında “her eğitim dönemi için okul sağlığı programı oluştururum” gibi ifadeler belirlenerek fonksiyonlar değerlendirilmiştir. Fonksiyonlara yönelik cevaplar “her zaman, bazen, hiç uygulamıyorum, bu faaliyet hemşirenin sorumluluğunda değil” şeklinde derecelendirilmiştir. Bu sorular arasında negatif ifade bulunmamaktadır. Her bir fonksiyon için, cevaplar puan olarak analize dahil edilmiştir. “Her zaman” 2, “bazen” 1, “hiç uygulamıyorum, bu faaliyet hemşirenin sorumluluğunda değil” cevapları 0 olarak kodlanmıştır. Her bir role ait puan; fonksiyona yönelik sorulara verilen yanıtların puanlarının toplanıp ortalamasının alınmasıyla hesaplanmıştır. Buna göre toplam puan ortalamasının 2’ye yaklaşması fonksiyonların yapıldığı, 0’a yaklaşması yapılmadığını göstermektedir.

**Verilerin değerlendirilmesi:** Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 25.00 programında değerlendirilmiştir. Araştırmanın verileri sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma olarak özetlenmiştir. Hemşirelerin yerine getirdikleri roller ile bazı mesleki ve çalışma koşulları arasındaki ilişki spearman korelasyon analizi ile belirlenmiştir. Değerlendirmede  $p < 0.05$  istatistiksel açıdan anlamlı olarak kabul edilmiştir.

**Araştırma Değişkenleri:**

Bağımlı değişken; okul hemşirelerinin yerine getirdikleri rollere yönelik puanlar

Bağımsız değişkenler; katılımcıların sosyodemografik özellikleri, mesleki tanımlayıcı bilgileri

**Araştırmanın Sınırlılıkları**

Araştırmanın sınırlılıkları arasında araştırmanın evreninin tam belirlenememesi, ulaşılabilen hemşire sayısının az olması ve hemşirelerin rollerini belirlemek için kullanılan anketin standardize edilmiş bir ölçek olmaması sayılabilir. Araştırma sonuçları yalnızca Ankara ilindeki özel okulda çalışan 28 okul sağlığı hemşiresinin verdiği hizmetleri içermektedir. Diğer illere genellenemez.

**Araştırmanın etik Yönü:** Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmanın yürütülmesine ilişkin kurum izni ve 08 Mayıs 2019 tarihinde 2019/107 karar numarasıyla Selçuk Üniversitesi Yerel Etik Kurulu'ndan araştırmanın uygulanması için gerekli etik izin alınmıştır.

**BULGULAR**

Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalamalarının  $42.5 \pm 8.8$  yıl olduğu, okul sağlığı hemşiresi olarak  $5.6 \pm 4.8$  yıldır çalıştığı, günde ortalama  $8.6 \pm 0.8$  saat çalıştığı, sağlık biriminden yararlanan öğrenci sayısının  $950.6 \pm 651.7$ , sağlık birimine bir günde başvuran ortalama öğrenci sayısının  $49.2 \pm 29.1$  olduğu belirlenmiştir.

Hemşirelerin %42.9'unun ön lisans eğitimi aldığı, %85.7'sinin okul hemşiresi olarak bu alanda ön eğitim almadığı, %78.6'sının çalışma koşulları uygun olduğu için okul hemşiresi olarak çalışmayı tercih ettiği, tamamının mesleki tecrübeleriyle, %64.3'ünün çalışıp deneyim kazanarak okul hemşiresi olarak kendini geliştirdiği tespit edilmiştir. Çalıştırılan hemşire hizmet verilen öğrenci oranının (1:750) %35.7 okulda uygun olmadığı belirlenmiştir. Okul hemşirelerinin %78.6'sının çalıştığı kurum tarafından görevleri, yetki ve sorumluluklarının belirlendiği, %57.1'inin okulda tek hemşire olarak çalıştığı, %50'sinin sağlık biriminde doktor ile birlikte çalıştığı, %78.6'sının okul sağlığı birimini büyüklüğü, teçizat ve donanımı yönünden yeterli bulduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Tanımlayıcı Bulguların Dağılımı (n=28)

	n	%		n	%
<b>Medeni Durum</b>			<b>Çalıştığı kurumun hizmet verdiği öğrenci grubu*</b>		
Evli	20	71.4	Okul öncesi	20	71.4
Bekâr	8	28.6	Ana okul	22	78.6
<b>Mezun olduğu hemşirelik programı</b>			İlkokul	16	57.1
Lise	6	21.4	Ortaokul	20	71.4
Ön Lisans	12	42.9	Lise	20	71.4
Lisans	10	35.7	<b>Çalıştığınız okulda bulunma saatleri*</b>		
<b>Okul hemşiresi olarak bu alanda ön eğitim alma</b>			Hafta içi Gündüz	28	100.0
Evet	4	14.3	Cumartesi Gündüz	14	50.0
Hayır	24	85.7	<b>Çalışma koşulları ile ilgili kurumsal düzenlemeler</b>		
<b>Okul hemşiresi olarak çalışmaktan memnun olma</b>			Görevleri, yetki ve sorumlulukları belirlenmiş ve listelenmiştir.	22	78.6
Çok Memnunum	16	57.1	Hayır	6	21.4
Memnunum	12	42.9	<b>Öğrencilere standart sağlık hizmetini sağlayan hemşire sayısı</b>		
<b>Okul hemşiresi olarak çalışmayı tercih etme nedeni*</b>			1 Hemşire	16	57.2
Çalışma koşulları uygun	22	78.6	2 Hemşire	10	35.7
Çocukları sevdiğim için	20	71.4	3 Hemşire	2	7.1
Çalışma saatleri uygun	14	50.0	<b>Çalıştırılan hemşire hizmet verilen öğrenci oranı (1:750) uygunluğu</b>		
Teklif geldiği için	10	35.7	Uygun	18	64.3
Çalışmaya ihtiyacım olduğu için	4	14.3	Uygun değil	10	35.7
<b>Okul hemşiresi olarak kendinizi geliştirme yöntemi*</b>			<b>Sağlık biriminde hemşire dışında çalışan personel varlığı</b>		
Mesleki tecrübelerimle	28	100.0	Evet	18	64.3
Çalışıp deneyim kazanarak	18	64.3	Hayır	10	35.7
Çocuk hastalıkları ile ilgili yayınlar ve kitaplar okuyarak	12	42.9	<b>Sağlık biriminde çalışan diğer görevliler*</b>		
Okul hemşiresi olarak çalışan kişilerden bilgiler alarak	12	42.9	Doktor	8/6	50
Okulda almış olduğum eğitimle	8	28.6	Psikolog	6/2	28.6
Hizmet içi eğitimlerden yararlanarak	4	14.3	Psikolojik rehberlik danışman	18/0	64.3
<b>Çalışılan kurumun okul sağlığı biriminin büyüklüğü, teçhizat ve donanım yeterliliği</b>			Sosyal hizmet uzmanı	6/0	21.4
Yeterli	22	78.6	Diyetisyen	6/4	35.7
Kısmen yeterli	4	14.3			
Okul sağlığı birimi/ofisi yok	2	7.1			
<b>Toplam</b>	<b>28</b>	<b>100.0</b>			

\* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

İlk dört sırada yer alan hemşirelik rolleri puan ortalamaları değerlendirildiğinde, okula kabul muayenesi  $1.81 \pm 0.3$ , acil durumların kontrolü  $1.75 \pm 0.2$ , okul sağlığı programının yönetimi  $1.69 \pm 0.3$ , bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı  $1.67 \pm 0.4$  olarak saptanmıştır (Tablo 2). En az yerine getirilen rollerin okul-çevre sağlığı ( $0.71 \pm 0.71$ ), araştırma ( $1.07 \pm 0.90$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 2. Okul Hemşirelerinin Yerine Getirdikleri Roller İle İlgili Puan Ortalamaları (n=28)**

Hemşirelik Rollerini*	Madde sayısı	Alt Değer	Üst Değer	Ort.±SS
Okula kabul muayenesi	3	1.3	2.0	1.81±0.31
Acil durumların kontrolü	4	1.5	2.0	1.75±0.25
Okul sağlığı programı yönetimi	6	1.0	2.0	1.69±0.33
Bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı	3	0.7	2.0	1.67±0.43
Kronik hastalığı olan çocuğun bakımı ve izlenmesi	2	1.0	2.0	1.57±0.50
Dönemsel-sistematik muayeneler	5	0.8	2.0	1.54±0.51
Savunucu	1	0.0	2.0	1.43±0.92
Sağlık eğitimi/Danışmanlık	3	0.7	2.0	1.21±0.63
Araştırma	2	0.0	2.0	1.07±0.90
Okul-çevre sağlığı	5	0.0	2.0	0.71±0.71

\* Rollere ait puanlar, sorulara verilen yanıtların puanlarının toplanması ve daha sonra elde edilen puanın soru sayısına bölünmesi ile hesaplanmıştır.

Okul hemşirelerinin yaş ortalaması ile okula kabul muayenesi, bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı, savunucu ve araştırma rolleri arasında negatif yönde, zayıf veya orta düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı doğrusal ilişkiler olduğu belirlenmiştir (sırasıyla  $r=-.415$ ,  $p<0.05$ ;  $r=-.386$ ,  $p<0.05$ ;  $r=-.455$ ,  $p<0.05$ ;  $r=-.589$ ,  $p<0.01$ ). Okul sağlığı hemşiresi olarak çalışma yılı ile araştırma rolleri arasında negatif yönde zayıf doğrusal ilişki olduğu saptanmıştır ( $r=-.389$ ,  $p<0.05$ ), (Tablo 3).

Günde ortalama çalışma saati ile okul sağlığı programının yönetimi, acil durumların kontrolü, kronik hastalığı olan çocuğun bakımı ve izlenmesi, bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı, okul-çevre sağlığı, sağlık eğitimi/ danışmanlık puanları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (sırasıyla  $r=.589$ ,  $p<0.01$ ;  $r=.496$ ,  $p<0.01$ ;  $r=.722$ ,  $p<0.01$ ;  $r=.396$ ,  $p<0.05$ ;  $r=.685$ ,  $p<0.01$ ;  $r=.602$ ,  $p<0.01$ ). Okul sağlığı biriminde çalışan personel sayısı okul sağlığı programının yönetimi, dönemsel-sistematik muayeneler ve savunucu rolleri puanları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır (sırasıyla  $r=.453$ ,  $p<0.05$ ;  $r=.379$ ,  $p<0.05$ ;  $r=.576$ ,  $p<0.01$ ), (Tablo 3).

**Tablo 3: Okul Hemşirelerinin Yerine Getirdikleri Roller ile Bazı Mesleki ve Çalışma Koşulları Arasındaki Korelasyon (n=28)**

		Okul sağlığı programı yönetimi	Okula kabul muayenesi	Dönemsel-sistemik muayene	Acil durumların kontrolü	Kr. Hastalığı olan çocuğun bakımı/ izlenmesi	Bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı	Okul-çevre sağlığı	Sağlık eğitimi/ Danışmanlık	Savunucu	Araştırma
Yaş	r	-0.151	<b>-.415*</b>	-0.308	-0.321	-0.108	<b>-.386*</b>	0.051	-0.222	<b>-.455*</b>	<b>-.589**</b>
	p	0.442	0.028	0.111	0.095	0.583	0.043	0.797	0.255	0.015	0.001
Okul sağlığı hemşiresi olarak çalışma yılı	r	0.204	-0.222	0.027	-0.310	-0.147	-0.338	0.083	-0.018	0.182	<b>-.389*</b>
	p	0.299	0.256	0.892	0.108	0.454	0.079	0.674	0.929	0.355	0.041
Hizmet verdiği öğrenci sayısı	r	0.224	0.314	-0.040	-0.018	0.036	0.230	-0.164	-0.101	0.353	0.075
	p	0.253	0.104	0.838	0.929	0.856	0.238	0.404	0.610	0.065	0.703
Günde ort. Çalışma saati	r	<b>.589**</b>	-0.329	0.199	<b>.496**</b>	<b>.722**</b>	<b>.396*</b>	<b>.685**</b>	<b>.602**</b>	0.285	0.303
	p	0.001	0.087	0.310	0.007	0.000	0.037	0.000	0.001	0.141	0.117
Okul sağlığı biriminde çalışan personel sayısı	r	<b>.453*</b>	0.179	<b>.379*</b>	0.054	0.181	0.115	0.064	0.100	<b>.576**</b>	0.113
	p	0.015	0.363	0.047	0.786	0.356	0.559	0.746	0.614	0.001	0.566

\*\* . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır

\* . Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

## TARTIŞMA

Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalamalarının orta yaşın üstünde olduğu, çoğunluğunun lise veya ön lisans mezunu olduğu, okul sağlığı hemşiresi olarak deneyimlerinin az olduğu görülmektedir. Bu bulgular önceki yıllarda yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Bulduk & Pek, 2005; Çakır, 2005; Altuntaş & Baykal, 2012). Bulduk ve Pek'in (2005) çalışmasında olduğu gibi çalışmamızda da hemşireler çalışma koşulları uygun olduğu için bu alanda çalışmayı tercih etmişlerdir.

Ülkemizde her okulun bünyesinde sağlık hizmetleri sunan okul sağlığı ekibinin bulundurulması hususunda yasal bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bazı özel okullarda ise son zamanlarda hekim, hemşire gibi sağlık personeli tam zamanlı ya da yarım zamanlı olarak bulundurulmaya başlanmıştır (Bulduk & Pek, 2005). Bu nedenle, hemşireler arasında okul sağlığı yaygın bir çalışma alanı olarak görülmemektedir. Genellikle emekli olduktan sonra rahat çalışma ortamı diye görülerek okul alanında çalışılmaktadır. Sonuç olarak çalışmamızda önceki yıllarda yapılan çalışmalara (Bulduk & Pek, 2005; Altuntaş & Baykal 2012) benzer sonuçlar çıkmıştır. Her okulun bünyesinde sağlık hizmetleri sunan birimlerin bulunduğu bir sistem oluşturulması halinde mevcut durumun olumlu yönde değişeceği değerlendirilmektedir.

Çalışmada, okul hemşiresi olarak bu alanda ön eğitim almayanlarının oranının yüksek olduğu, tamamının mesleki tecrübeleriyle ve yarısından fazlasının çalışıp deneyim kazanarak okul hemşiresi olarak kendini geliştirdiği tespit edilmiştir. Bu bulgu okul hemşiresi olarak çalışanların eğitim ihtiyacını göstermektedir. Amerika'da okul hemşireliği hizmetleri devlet düzeyinde yönetilmekte, okul hemşireliği bilgisi ve yeterliliğinin resmi olarak tanınması için sertifikasyon programı uygulanmaktadır. Sertifikasyon için ön koşul olarak en az 3 yıl içinde



lisans derecesi alma ve 1.000 saatlik klinik deneyime sahip olma istenmektedir. Eğitim sonunda yapılan bir sınavı başarıyla tamamlayan hemşirelere sertifika verilir. Ancak bu yetkinliğin sürekliliği için her beş yılda bir okul sağlığı konularında asgari eğitim kredisi alması veya sınava tekrar girmesi gerekmektedir (NBCSN, 2020). Ülkemizdeki mevcut sıkıntıyı ilk aşamada gidermek amacıyla, halk sağlığı hemşireliği anabilim dalı öğretim üyeleri öncülüğünde ulusal düzeyde oluşturulacak eğitim komisyonu aracılığıyla; okul sağlığı hemşireliği alanında sertifika programları düzenlenmelidir. Mevcut okul hemşireleri kayıt altına alınıp, periyodik eğitimler devam etmelidir. Okul sağlığı hemşireliği rehberleri oluşturulmalıdır. Bu oluşturulacak sistemin; Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında yapılacak bir protokol kapsamına alınması için çaba gösterilmelidir.

Çalıştırılan hemşire hizmet verilen öğrenci oranına, sağlıklı öğrenci nüfusunda 750 öğrenciye bir okul hemşiresi önerisi (NASN, 2020b) doğrultusunda baktığımızda; çalışmamızda 10 okulun bu oranı sağlayamadığı görülmektedir. Yetersiz hemşire kadrosunun öğrencilerin tutarsız bakımına ve okul cirolarına ek maliyete neden olduğu bilinmektedir. (NASN, 2020b; Kerfoot & Douglas 2013). Çalışmadaki bu bulgunun, okul yöneticilerinin öğrenci başına kaç hemşire çalıştırması gerektiği hususunda bilgi eksikliğinden de kaynaklanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bulgu, ülkemizde standart bir uygulama olarak yapılandırılmış bir okul sağlığı hemşireliği uygulamasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Çalışmada, okul hemşirelerinin yarısından fazlasının çalıştığı kurum tarafından görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Bulduk ve Pek (2005) çalışmasında, hemşirelerin %58.7'sinin görev tanımları kurum tarafından yazılı olarak belirlendiğini saptamıştır. Ülkemizde 2011 yılında okul sağlığı hemşireliğinin görev yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2011). Bu çalışmada kurumlar tarafından belirlenen görev yetki ve sorumluluklar ayrıntılı sorgulanmamıştır. Ancak belirlenen görev yetki ve sorumlulukların ulusal düzeyde belirlenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Çalışmada iki okul hariç okullarda sağlık birimi oluşturulması önemli bir gelişmedir. Okul hemşirelerin çoğunluğu okul sağlığı birimini büyüklüğü, teçhizat ve donanımı yönünden yeterli bulmuştur. Bu bulgu özel okulların okul sağlığına önem verdiklerini göstermekle birlikte göreceli bir veridir. Ayrıntılı olarak okulların sağlık birimleri kontrol edilmemiştir. Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesinde (MEB, 2020) "Sağlık odası: (isteğe bağlı) İhtiyaca cevap verebilecek büyüklükte olmalıdır" şeklinde ifade edilmektedir. Hizmet verilecek sağlık biriminin öğrenci sayısına orantılı olacak şekilde belirlenmesi, okullar arasındaki sağlık birimi koşullarının standart olmasına katkı sağlayacaktır. Fiziksel kaynakların yetersizliği ve kötü çalışma koşulları iş memnuniyetini azaltan kilit faktörlerdir (Rivaz ve ark, 2017). Kanıtlar, modern ekipman ve tıbbi malzeme eksikliğinin bakım kalitesini etkilediğini ve personel üzerindeki işyeri stresini artırdığını göstermektedir (Webster et al., 2009; Squiresve et al., 2012; Blackman et al., 2015). Donanım, tüketim ve kâğıt malzeme listelerinin belirlenmesi (Gönenli & Çağlayaner, 2009) verilecek sağlık hizmetinin kalitesini arttıracaktır.

Okul hemşirelerinin yerine getirdikleri roller arasında en fazla okula kabul muayenesi, acil durumların kontrolü yer alırken, en az okul-çevre sağlığı, araştırma rolleri görülmektedir. Bu bulgu ülkemizde önceki yıllarda yapılan çalışmalarla örtüşmektedir (Bulduk & Pek, 2005; Altuntaş & Baykal 2012; Emiroğlu ve ark, 2007). Ayrıca, eğitimciler ve ebeveynler, hemşirelerin ilk yardım, acil bakım ve ilaç dağıtımını sağlamayı birincil rolleri olarak algıladıklarını değerlendirmektedir (Gross et al., 2006; Maughan et al., 2011; Holt et al., 2006; Green et al., 2009). Bu çalışmada, hemşirelerin bu alanda ön eğitim alma oranının

düşük olması, bu sonucun ortaya çıkmasını sağlamış olabilir. Hemşirelerin koruyucu sağlık uygulamalarından çok tedaviye ya da soruna yönelik uygulayıcı rollerine ağırlık verdikleri düşünölmektedir. Okul sağlığı hemşiresi, birincil, ikincil ve üçüncöl koruma görevini aynı zaman dilimi içinde yapmak zorunda kaldığı için karmaşık bir görev alanı içindedir (Bahar, 2010; Emiroğlu ve ark, 2007). Bu durumda, hemşirenin kapsamlı düşünmesi ve bütüncöl bir anlayışla çalışması önemlidir.

Çalışmada okul hemşirelerinin yaş artışının bazı hemşirelik rollerini yerine getirmeyi olumsuz yönde etkilediğı saptanmıştır. Ek olarak, çalışma yılı artışının da araştırma rolünü negatif yönde etkilediğı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, hemşirelerin tükenmişlik durumlarını akla getirmektedir. Nitekim önceki yıllarda hemşirelerde yaş ve çalışma yılı arttıkça tükenmişlik düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Helvacı & Turhan, 2013, Aslan & Özata 2008, Uzun & Mayda, 2019). Araştırmamızda bu parametreye bakılmamıştır. İleride bu konuda çalışma planlayan araştırmacılara, bu durumu göz önünde bulundurmaları tavsiye edilmektedir.

Çalışmada hemşirelerin çalışma saati artışı ile okul hemşirelerinin yerine getirdiğı bazı roller arasında pozitif yönde bir ilişki olduğı saptanmıştır. Hoekstra ve arkadaşları (2016), hemşirelerin sınırlı zaman ve kaynak nedeniyle bazı rollerini tam olarak yerine getiremediklerini belirlemişlerdir. Aynı çalışmada, okullarda yeterli personel görevlendirilmesinin, okul hemşirelerinin farklı rollerini yerine getirmesine yardımcı olacağı vurgulanmıştır. Bu çalışmada, hemşireler rollerini yerine getirebilmek için oluşan zaman açığı ek çalışma saati ile kapatmış olabilir. Okullarda öğrenci sayısı göz önünde bulundurularak istihdam yapılması, hemşirelerin görev sorumluluklarını yerine getirebilmek için ek çalışma saatine olan ihtiyacını azaltabilir.

Bu çalışmada, hemşirelerin yarısının sağlık biriminde doktor ile birlikte çalıştığı saptanmıştır. Ayrıca, okul sağlığı biriminde çalışan personel sayı artışı ile okul sağlığı programı yönetimi, dönemsel-sistematiik muayeneler ve savunucu hemşirelik rolleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğı belirlenmiştir. Etkili iletişim, ekip çalışması ve meslekler arası işbirliğı veya birlikte çalışan sağlık ve sağlık dışı profesyonellerden oluşan ekipler; bakım deneyimini iyileştirmek, nüfus sağlığını iyileştirmek ve sağlık hizmeti maliyetlerini düşürmek için kritik öneme sahiptir (Fleming & Willgerodt, 2017). Önceki yıllarda, okul sağlığı çalışmalarının sağlık ekibi tarafından yürütülmesinin gerekliliğı vurgulanmıştır. (Soleimanpour et al., 2010; Gündüz & Albayrak 2014; Fleming & Willgerodt 2017; WHO, 2020) Bu araştırmada, okulda bir sağlık ekibinin olması özellikle disiplinler arası çalışma gerektiren okul sağlığı programı yönetimi, dönemsel-sistematiik muayeneler gibi hemşirelik rollerinin yerine getirilmesini olumlu yönde etkilemiş olabilir. Okullarda okul sağlığı ekibi oluşturulması ve yeterli sayıda personel görevlendirilmesi öğrencilerin sağlık hizmetine ulaşımını olumlu yönde etkileyecektir.

## **SONUÇ**

Araştırmaya katılan hemşirelerin çoğunluğunun lise veya ön lisans mezunu olduğı, okul sağlığı hemşiresi olarak deneyimlerinin az olduğı görölmektedir. Çalışmada, okul hemşiresi olarak bu alanda ön eğitim almayanlarının oranının yüksek olduğı, tamamının mesleki tecrübeleriyle okul hemşiresi olarak kendini geliştirdiğı tespit edilmiştir. 10 okulun öğrenci sayısına oranla daha az sayıda hemşire personel çalıştırdığı saptanmıştır. Okul hemşirelerinin yerine getirdikleri roller arasında en fazla okula kabul muayenesi, acil durumların kontrolü, en az okul-çevre sağlığı, araştırma olduğı görölmektedir. Yaş ortalaması ve çalışma yılı artışı hemşirelerin bazı rollerin yerine getirmesini olumsuz yönde etkilerken; hemşirelerin çalışma

saati ve okul sağlığı biriminde çalışan personel sayısı artışı bazı rollerin yerine getirilmesini olumlu yönde etkilemiştir.

Ülkemizde standart bir uygulama olarak yapılandırılmış bir okul sağlığı hemşireliği uygulamasına ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir. Okul sağlığı alanında hali hazırda çalışan hemşirelerin kayıt altına alınması ve okul sağlığı hemşireliği sertifika programı geliştirilmesi tavsiye edilmektedir. Ek olarak, konu ile ilgilenen araştırmacılara, hemşirelerin rollerini belirlemek için standardize edilmiş bir ölçek kullanmaları ve tükenmişlik düzeyleri hakkında veri toplamaları önerilmektedir.

#### Yazar Katkıları

Fikir: DA, Tasarım: DA, FÖ, Kaynaklar ve Malzemeler: DA, FÖ, Verilerin toplanması ve analizi: DA, FÖ, Literatür Tarama: DA, Makale Yazımı: DA, FÖ, Eleştirel İnceleme: DA, FÖ.

**Çıkar çatışması:** Yok

**Finansal destek:** Yok

#### Teşekkür

Araştırma verilerinin toplanmasında gönüllü olan okul hemşirelerine teşekkür ederiz.

#### KAYNAKLAR

- Allen, G. (2003). The impact of elementary school nurses on student attendance. *The Journal of School Nursing, 19*(4), 225-231.
- Altuntaş, S., & Baykal, Ü. (2012). Okul hemşirelerinin iş, iş ortamı, rol ve sorumluluklarına yönelik görüşleri. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 9*(1), 43-50.
- Aslan, Ş., & Özata, M. (2008). Duygusal zekâ ve tükenmişlik arasındaki ilişkilerin araştırılması: sağlık çalışanları örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30*(3), 77-97.
- Bahar, Z. (2010). Okul sağlığı hemşireliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 3* (4), 195-200.
- Birinci Ulusal Okul Sağlığı Sempozyumu Sonuç Bildirgesi (2012, Ekim)  
<http://www.hasuder.org.tr/anasayfa/index.php/anasayfa/225-birinci-ulusal-okul-sal-se...>
- Blackman, I., Henderson, J., Willis, E., Hamilton, P., Toffoli, L., Verrall, C. et al., (2015). Factors influencing why nursing care is missed. *Journal of Clinical Nursing, 24*(1-2), 47-56.
- Bulduk, S., & Pek, H. (2005). İstanbul'da özel ilköğretim okullarında çalışan hemşirelerin rol ve işlevlerinin incelenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 9* (2), 40-48.
- Buswell, S., Lehtenerg, J., Hinkson, E., Cowan, T., Combe, L., Fekaris, N., & Chau, E. (2018). The role of the 21st century school nurse.

- Çakır, S. (2005). *Kocaeli ilinde okul sağlığı ve hemşireliği hizmetlerinin durumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Emiroğlu, O.N., Baybuğa, M.S., Örsal, Ö., & Kesgin, M.T. (2007). Okul sağlığı hemşirelerinin mesleki rolleri ve hemşirelik tanılarına ilişkin algılamaları. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing*, 9(2), 37-45.
- Engelke, M., Guttu, M., Warren, M., & Swanson, M. (2008). School nurse case management for children with chronic illness: health, academic, and quality of life outcomes. *The Journal of School Nursing*, 24 (4), 205-214.
- Fleming, R., & Willgerodt, M. A. (2017). Interprofessional collaborative practice and school nursing: A model for improved health outcomes. *OJIN: The Online Journal of Issues in Nursing*, 22(3), 2.
- Gündüz, S., & Albayrak, H.M. (2014). Okul Sağlığında Neredeyiz?. *Ankara Medical Journal*, 14(1), 29-33.
- Gönenli, H., & Çağlayaner, H. (2009). Etkin bir okul sağlık biriminin fiziksel koşulları, yerleşimi ve donanımı. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 13(3), 153-158.
- Green, R., & Reffel, J. (2009). Comparison of administrators' and school nurses' perception of the school nurse role. *The Journal of School Nursing*, 25(1), 62-71.
- Gross, S., Avner Cohen, H., & Kahan, E. (2006). Survey of parents, nurses, and school principals on their perceptions of the controversial role of schools in health promotion. *Pediatrics International*, 48(1), 44-47.
- HEALTH, C.O.S. (2016). Role of the school nurse in providing school health services. *Pediatrics*, 137(6), e20160852.
- Helvacı, I., & Turhan, M. (2013). Tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi: Silifke'de görev yapan sağlık çalışanları üzerinde bir araştırma. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 1(4), 58-68.
- Hoekstra, B. A., Young, V.L., Eley, C.V., Hawking, M.K., & McNulty, C.A. (2016). School Nurses' perspectives on the role of the school nurse in health education and health promotion in England: a qualitative study. *BMC nursing*, 15(1), 73.
- Holmes, B.W., Allison, M., Ancona, R., Attisha, E., Beers, N., De Pinto, C, et al., (2016). Role of the school nurse in providing school health services. *Pediatrics*, 137(6), e20160852.
- Holt, C. R., Barta, K., Neighbors, M., & Smith, R. (2003). The role of the school nurse: perceptions of school nurses and superintendents. *Journal of Educational Research and Policy Studies*, 3(89), 101.
- Kerfoot, K.M., & Douglas, K.S. (2013). The impact of research on staffing: An interview with Linda Aiken-Part 1. *Nursing Economic\$, 31(5)*, 216-220, 253.
- Magalnick, H., & Mazyck, D. (2008). Role of the school nurse in providing school health services. *Pediatrics*, 121(5), 1052-1056.
- Maughan, E., & Adams, R. (2011). Educators' and parents' perception of what school nurses do: The influence of school nurse/student ratios. *The Journal of School Nursing*, 27(5), 355-363.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. *Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesi*.  
[https://ookgm.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2020\\_03/13113722\\_OZEL\\_OYRETYM\\_kURUMLARI\\_STANDARTLAR\\_YONERGESY\\_11.03.2020\\_tarihli\\_ve\\_5331494\\_say\\_YIY\\_Makam\\_Oluru.pdf](https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_03/13113722_OZEL_OYRETYM_kURUMLARI_STANDARTLAR_YONERGESY_11.03.2020_tarihli_ve_5331494_say_YIY_Makam_Oluru.pdf)
- National Association of School Nurses (NASN) (2020a, 26 Mart). *Definition of school nursing*, <https://www.nasn.org/nasn/about-nasn/about>.
- National Association of School Nurses (NASN) (2020b, 26 Mart). *School Nurse Workload: Staffing for Safe Care*. <https://www.nasn.org/advocacy/professional-practice-documents/position-statements/ps-workload>.
- National Board for Certification of School Nurses, Inc. (NBCSN) (2020, 26 Mart). *Certification examination for school nurses handbook for candidates*. <https://www.nbcsn.org/wp-content/uploads/2020/03/nbcsn-handbook-2020-v1-2-2020.pdf>.
- Resmi Gazete, (2011). 19 Nisan 2011 tarihli, 27910 sayılı, Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- Rivaz, M., Momennasab, M., Yektatalab, S., & Ebadi, A. (2017). Adequate resources as essential component in the nursing practice environment: a qualitative study. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*, 11(6), IC01.
- Soleimanpour, S., Geierstanger, S. P., Kaller, S., McCarter, V., & Brindis, C. D. (2010). The role of school health centers in health care access and client outcomes. *American Journal of Public Health*, 100(9), 1597-1603.
- Squires, A., & Juárez, A. (2012). A qualitative study of the work environments of Mexican nurses. *International Journal of Nursing Studies*, 49(7), 793-802.
- Temel, A. B., Yildirim, J. G., Kalkim, A., Muslu, L., & Yildirim, N. (2017). Parents' and teachers' expectations of school nurse roles: A scale development study. *International journal of nursing sciences*, 4(3), 303-310.
- Uzun, L.N., & Mayda, A.S. (2020). Hemşirelerde Tükenmişlik Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Bir Üniversite Hastanesi Örneği. *Konuralp Tıp Dergisi*, 12(1), 137-143.
- Webster, J., Flint, A., & Courtney, M. (2009). A new practice environment measure based on the reality and experiences of nurses working lives. *Journal of Nursing Management*, 17(1), 38-48.
- Weismuller, P., Grasska, M., Alexander, M., White, C., and Kramer, P. (2007). Elementary School Nurse Interventions: Attendance And Health Outcomes. *The Journal of School Nursing*, 23 (2), 111-118.
- World Health Organisation (WHO) (2020, 26 Mart). *School health services*. [https://www.who.int/maternal\\_child\\_adolescent/adolescence/school-health-services/en/](https://www.who.int/maternal_child_adolescent/adolescence/school-health-services/en/)